

DIYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI DERGİSİ

DİNİ, AHLAKİ, EDEBİ, MESLEKİ AYLIK DERGİ

4. Cilt

Mart - Nisan 1965

3 - 4. Sayılar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
KURBAN BAYRAMI VE BU BAYRAMLA İLGİLİ İBADETLERİMİZ	35
<i>Prof. Kâmil MİRAS</i>	
KURBAN BAYRAMI	38
<i>M. Şevki ÖZMEN</i>	
EŞ'ARİLİĞE YÖNELTİLEN HAKSIZ GÖRÜŞLER	40
<i>Doç. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU</i>	
KÖTÜ SÖZ VE KABA HAREKET MÜSLÜMANA YAKIŞMAZ ...	42
<i>Lütfi ŞENTÜRK</i>	
İSLÂM İLİMLERİ TARİHİNE AİT TETKİKLER: KÜTÜPHANELER	50
<i>M. Nuri GENCOŞMAN</i>	
MÜŞAVERE KURULU KARARLARI	46
AĞAÇ BAYRAMI MÜNASEBETİYLE AĞAÇ VE ORMAN	48
<i>Mustafa GÜNER</i>	
MÜSBET İLİMLERLE HAKİKİ DİN ARASINDAKİ TEZAT İDDİASI TAMAMEN YERSİZDİR	50
<i>M. Salih TANRIVERDİ</i>	
İKTİBAS: VEFATININ YILDÖNÜMÜ MÜNASEBETİYLE (PROF. NECATİ LUGAL)	51
<i>Ragıp AKYAVAS</i>	
TANRI'YA GÜVEN VE DUÂ	52
<i>İhsan OLGUN</i>	
HAMD-Ü SENÂ	53
<i>Faruk Nâfiz ÇAMLİBEL</i>	
YENİ BİR KİTAP: (İSLÂM İNANÇLARI VE FELSEFESİ)	54
<i>Mehmet ORUÇ</i>	
SAĞLIĞIMIZ İÇİN TEDBİR	55
<i>Dr. İsmâil DÜLGEROĞLU</i>	
OSMANLI ŞEYHÜLİSLÂMLARININ TERÂCİM-İ AHVÂLİ	57
<i>(Hâmid Efendi - Çivi-Zâde Dâmâdı) (Geçen sayıdan devam)</i>	
FETVÂ EMİNLERİ (Abd'ül-Fettah Efendi, Sarı Abdullah Efendi) ...	58
<i>(Geçen sayıdan devam) M. Vâmık Şükrü ALTINBAŞ</i>	
HABERLER	59
<i>(Dış Basın - İç Basın - Teşkilât)</i>	
BAŞARILI MESLEKDAŞLARIMIZ	63

ES'ARİLİĞE YÖNELTİLEN HAKSIZ GÖRÜŞLER

Doç. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU

Genel olarak Batılı bilginler, Ehl-i Sünnet'in bir kolu olan Eş'arîliğin Müslümanların gerilemesine sebep olduğunu iddia ederler. Bizce bu iddia gerçeğe uygun değildir. Çünkü Eş'arîlik hicrî 300 yılına doğru kurulduğu halde İslâm medeniyeti daha uzun yıllar yükselmeğe devam etmiştir.

H. 426/M. 1037 yılında ölen İbn Sina ile Eş'arîliğin kuruluşu arasında bir yüzyıldan fazla zaman geçmiştir. Adı geçen İslâm filozofunun çeşitli ilim dallarında derinleştiği ve tıp sahasında Avrupa'ya etki yaptığı bilinmektedir. Onun bazı eserleri Lâtinceye çevrildi. Bunlar arasında Şifâ'nın Sufficientia adıyla çevrildiğini bilmekteyiz.

İbn Sina'dan daha sonra yetişen ve Eş'arî okuluna mensup olan İmam al-Harameyn (Ölm. H. 478/M. 1085) akla ve istidlâle önem veren bir düşünürdür. Hele Batıda yetişen İbn Rüşd (Ölm. H. 595/M. 1198) ve İbn Haldûn (Ölm. H. 808/M. 1405) akılcı filozoflardandır. Bu düşünürlerin Eş'arî'den yüzyıllarca sonra geldiğini unutmamak gerekir.

Hem, Eş'arî'nin akli inkâr ettiğini ileri sürmek de yanlış olur. Eş'arî dinî meselelerin şer'an bilinebileceği ve akılla da teyit edileceği kanısındadır. Kaldı ki Sünnî sistemin fikhî mezhepleri, kıyas yolunu bir delil olarak kabul etmişlerdir.

Ayrıca İslâm âleminin hepsine Eş'arîlik hâkim olmamıştır. Türkler arasında Mâturîdîlik, Eş'arîlikten daha çok yayılmıştır. Mâturîdîlik ise akli kullanmakta daha cesur davranmıştır.

Eş'arîlik bazı meselelerde akla az rol tanımakla beraber, şer'î meselelerde tolerans itibariyle Mu'tezile'den daha ileridir. Eş'arîler, büyük günah işleyeni Cehennemlik saymazlar. Belki Allah günah işliyenleri affeder diye düşünürler. Mu'tezile ise, "Büyük günah işliyen, tövbesiz ölürse ebediyen cehennemde kalır" der.

Hem sistem olarak da Mu'tezile daha serttir. Mu'tezile Şeriatın emirlerinin ifası için ve Şeriatın kötü diye bildirdiği şeylerin yasaklanması için zor ve şiddet kullanılması taraftarıdır. Eş'arîler ise "dinde ikrah yoktur" hükmüne uymak isterler.

Demek oluyor ki, i'tikadî meseleleri tahlil ve onlara akli sebepler arama yönünden Mu'tezile daha ilerde olmakla beraber, Şeriatın uygulanması yönünden Eş'arîlerden daha serttir.

Diğer yandan İslâmiyette serbest sistemler kuran mutasavvıfların Sünnîler arasından yetiştiğini unutmamak gerekir.

YÜCE PEYGAMBERİMİZ BUYURUYOR

- *Birbirinize buğz etmeyin, birbirinizi kıskanmayın. Birbirinize dargın durmayın; ey Allah'ın kulları, kardeş olun. Bir Müslümanın, darılıp da din kardeşini üç günden ziyade terketmesi, onunla görüşmemesi helâl değildir.*
- *Her kim helâl yollardan dünyâlık temin eder ve kimseden birşey istemezse, çoluk çocuğunun rızkı için çalışırsa, komşularına yardım ederse, yüzü ayın öndürdü gibi parıldayarak Allah'a kavuşur.*

Siyasî sahada da Eş'arîliğin gerilemeye sebep olduğu söylenemez. Gazneliler olsun, Selçuklular olsun itikat itibariyle sünnî idiler. Özellikle Selçuklular uzun yıllar İslâmın kaderine hâkim oldular. Endelüs Emevî devleti ve Milâdî 16. yüzyıla kadar yükselme devrini yaşayan Osmanlı İmparatorluğu da Sünnî itikadî korumağa çalışmışlardır. Sözü geçen bu devletler, devrinde ileri sayılan ve kendine has medeniyeti olan milletler tarafından kurulmuştur (1).

Bugün Sünnî sistemin dışında bir mezhebe sâlik olan İran'ın diğer İslâm ülkelerinden daha ileri olduğu söylenemez.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, İslâm milletlerinin içtimaî ve kültürel bakımdan geri kalışlarının sebebi Sünnî sistem ve özellikle Eş'arîlik değildir. Çünkü Sünnîlik içtihat kapısını açık tutmuştur. Çünkü Sünnîlik "İçtihat yapıp da isabet eden için iki, içtihat yapıp isabet etmiyen için bir sevap vardır" anlamındaki hadîsi meşru saymıştır. Gönül ister ki İslâm âleminde yeni müçtehitler çıksın ve akla çok önem veren dînîmizin medeniyete zıt olmadığını yeniden teyit etsin.

(1) İslâm âleminin geri kalmasını İslâm dininde arayanlar, yanılırlar. Bu gün Avrupa'nın Hıristiyan olduğu için medeniyetçe ileri olduğu da söylenemez. Zira milletin çoğu Hıristiyan olan Habeşistan en geri ülkeler arasındadır. Kuzey ve Güney Amerika milletleri aynı dine sâlik oldukları halde Kuzey Amerika ileri, güney Amerika milletleri ise geridir.